

De korpsbeheerders
l.a.a. de korpschefs

Datum
10 november 2006

Ons kenmerk
2006-0000369612

Onderdeel
Project Stemmachines

Inlichtingen
Maria Gonzalez
T 06-48132930
F 070-4267380

Uw kenmerk

Blad
1 van 4

Aantal bijlagen
1

Bezoekadres
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.mlnbz.nl

Onderwerp
Stemmachines en verkiezingen van 22
november 2006

In aanloop naar de komende verkiezingen op 22 november 2006 voor de Tweede Kamer der Staten Generaal, heeft de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties (BVK) maatregelen getroffen om de beveiliging van de stemmachines die gebruikt gaan worden te verscherpen.

De maatregelen hebben zowel betrekking op de beveiliging van de stemmachines als op de beveiliging van de opslag en het transport daarvan. Ondanks deze maatregelen, die ook in de Tweede Kamer brede steun hebben gekregen, is het denkbaar dat voor of tijdens de stemming het vermoeden rijst dat er misbruik is gemaakt van een of meerdere machines. Als dat het geval is zullen deze machines moeten worden onderzocht om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van misbruik. U zult begrijpen dat het voor het vertrouwen in de verkiezingen essentieel is dat dit onderzoek snel (dat wil zeggen voordat de uitslag van de verkiezing op maandag 27 november 2006 wordt vastgesteld door de Kiesraad) en grondig wordt uitgevoerd.

Met het oog op een ordelijk en correct verloop van vrije en geheime de verkiezingen, vraag ik met nadruk uw aandacht voor drie onderwerpen:

- a. Er bestaat het vermoeden van misbruik van een stemmachine.
- b. Er bestaat een vermoeden van afluisteren van een stemmachine.
- c. Protesten in of rond het stembureau.

Ad a. Er bestaat het vermoeden van misbruik van een stemmachine

De persoon die binnen de gemeente daarvoor door de burgemeester is aangewezen neemt contact op met de politie. De politie zal onverwijld op meldingen van vermoeden van misbruik van een stemmachine moeten reageren. Tevens neemt de gemeentelijke coördinator contact op met de leverancier (Nedap) van de machine, zodat de betreffende machine wordt vervangen door een andere machine en het stemproces vervolgd kan worden. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde "verkiezingswacht" van de leverancier. Deze "verkiezingswacht" is een beproefde organisatie die bij verkiezingen operationeel is om machines met technische mankementen te vervangen.

Datum
10 november 2006

Ons kenmerk
2006-0000369612

Onderdeel
Project
Stemmachines

Blad
2 van 4

De machine waar mogelijk misbruik van is gemaakt dient door de politie te worden zeker gesteld, zodat zo snel mogelijk deskundig en specifiek op deze machines gericht forensisch onderzoek kan plaatsvinden. Daarvoor is noodzakelijk dat mogelijke sporen niet worden vernietigd (bijvoorbeeld door de machine onnodig aan en uit te schakelen) en dat alle handelingen m.b.t. de machine uitvoerig worden vastgelegd in het proces verbaal van de politie. Overigens dient daarbij voorop te staan dat de stembureauleden zoveel mogelijk in de gelegenheid worden gesteld om de verkiezingen zonder oponthoud te laten verlopen. Daarom is het van belang om in overleg te bepalen wanneer de stembureauleden beschikbaar zijn om een bijdrage te leveren aan het proces-verbaal dat de politie opstelt.

Een bijzonder aandachtspunt is dat bedoeld forensisch onderzoek dient te zijn afgerond uiterlijk op zondag 26 november 2006, een dag voordat de Kiesraad de verkiezingsuitslag vaststelt. Daarvoor worden afspraken gemaakt met het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Door het ministerie van BZK is aan het NFI gevraagd hiervoor capaciteit vrij te maken en specifieke kennis in te zetten. Het NFI zal via de daartoe bestemde informatiekanalen naar de Technische Recherchediensten van de regiokorpsen een richtlijn geven waarin beschreven staat hoe om moet worden gegaan met stemmachines waarvan het vermoeden is dat daar misbruik van is gemaakt.

Het is, gelet op het feit dat maandag 27 november 2006 de Kiesraad bijeenkomt om een uitspraak te doen over de stemuitslag, van het grootste belang dat een verdachte machine zo snel als praktisch haalbaar is bij het NFI terecht komt. Dit betekent dat een "verdachte" stemmachine onmiddellijk nadat de machine in het stembureau is zeker gesteld door de Technische Recherche (al dan niet na telefonisch contact met het NFI daar omtrent) wordt overgebracht naar het NFI.

Ad b. er bestaat een vermoeden van afluisteren van een stemmachine

Onderzoek heeft uitgewezen dat het afluisteren van de te gebruiken stemmachines mogelijk is binnen een straal van 5 meter (gemeten vanaf de stemmachine zelf) met gebruikmaking van zeer geavanceerde apparatuur. U moet hierbij denken aan computerapparatuur met ontvangstinstallatie die qua omvang in een weekentas of een kleine doos kan zijn opgeborgen. Het afluisteren van stemmachines of het opvangen van residustraling is strafbaar conform artikel 139a 2de lid van het Wetboek van Strafrecht. Ook het plaatsen van apparatuur met het doel daarmee straling op te vangen is strafbaar (artikel 139d Sr).

Een vermoeden van afluisteren van stemmachines, kan voortkomen uit een observatie van het stembureau of uit een waarneming van de politie tijdens surveillancewerkzaamheden (ook hierover worden door gemeenten afspraken gemaakt met de politie).

In het eerste geval zal de politie hiervan een melding ontvangen van de voor de verkiezingen verantwoordelijk ambtenaar van de gemeente. Vervolgens kan de politie handelen conform bestaande richtlijnen inzake strafbare feiten. Dat laatste is natuurlijk ook het geval indien de politie zelf vaststelt dat er pogingen tot afluisteren worden gedaan.

Ad c. Protesten in of rond het stembureau.

De kans bestaat dat er bij de komende verkiezingen in gemeenten waar met stemmachines wordt gestemd, geprotesteerd wordt. De Kieswet voorziet er in dat burgers in het stembureau bezwaren kenbaar kunnen maken tegen de wijze waarop de verkiezing verloopt. Van dergelijke bezwaren moeten de stembureauleden aantekening maken in het door hen op te stellen proces-verbaal van de stemming. Essentieel is dat de orde in het stemlokaal niet wordt verstoord en de stemming ongehinderd kan plaatsvinden.

Bij eventueel overheidsoptreden tegen dergelijke uitingen in de stembureaus moeten de beginselen van proportionaliteit, subsidiariteit en rechtmatigheid in acht worden genomen. Dit betekent onder meer dat voorafgaand aan een eventueel optreden demonstranten de gelegenheid moeten krijgen om zelf van hun voornemens af te zien dan wel hun acties te beëindigen. Op dit moment zijn er geen indicaties voorhanden die duiden op eventuele openbare orde verstoringen van de verkiezingen. De stichting "wij vertrouwen stemcomputers niet" heeft in dit kader opgeroepen tot een "beleefd protest" (zie voor meer informatie: www.wijvertrouwenstemcomputersniet.nl).

Tenslotte

Binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is het de projectorganisatie Stemmachines verantwoordelijk voor de coördinatie van de maatregelen die zijn getroffen om de beveiliging van de stemmachines te verscherpen. Gedurende de openstelling van de stembureaus is de projectorganisatie Stemmachines bereikbaar via het Nationaal CrisisCentrum (NCC) om de informatievoorziening op landelijk niveau te stroomlijnen.

De gemeenten hebben, in een circulaire, instructies ontvangen over hoe precies te handelen indien er een vermoeden bestaat over misbruik van een stemmachine en/of van het afluisteren van een stemmachine. Gemeenten moeten hieromtrent afspraken maken met de politie. Een exemplaar van de circulaire treft u hierbij aan.

Datum
10 november 2006

Ons kenmerk
2006-0000369612

Onderdeel
Project
Stemmachines

Blad
4 van 4

Ik verzoek u om het bovenstaande te betrekken bij de opstelling van de plannen en voorbereidingen in de regionale driehoek en voor doorvertaling daarvan zorg te dragen naar de lokale driehoeken.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES,

J.W.Remkes

